

Милош Станић*

Увод у право Француске, Институт за упоредно право у Београду, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2014, 506.

У случају потребе да се у једној реченици опише зборник радова *Увод у право Француске*, може се рећи да је то књига богата по садржају, а можда донекле скромна по називу. Наслови књига често знају да заварају и да читаоце наведу на погрешан пут. Када су красноречиви, онда често прикривају интелектуалну празнину која се налази између њихових корица. Језгровито је узрок ове појаве описао проф. др Радомир Д. Лукић, казавши да се раније много читало, а мало писало, док се данас мало чита, а много пише. Ово, свакако, важи и у наше време. Ипак, овај зборник је другачији. То је и могло да се очекује, пошто је ово дело настало као плод успешне сарадње две наше научне институције са богатом традицијом, Института за упоредно право и Правног факултета Универзитета у Београду.

Француско право је производ специфичног духа самих Француза. Настало је као одраз специфичних историјских околности у оквиру којих се тај дух манифестовао и развијао. Французи су народ немирног, слободољубивог, љубопитљивог, галског духа, који је био и остао инспирација за многе народе Европе и света. Француски грађани нису мењали само свој ток друштвеног и правног развика, већ су утицали и подстицали на промене и многе друге народе. То је земља која је Великом француском револуцијом, а и касније, значајно узбуркала светске духове мењајући ток светске историје. Ехо Револуције ће можда и заувек одзвањати широм света. Но, они нису увек и по сваку цену тежили само променама. Нација са толиком виталношћу пружила је човечанству висока достигнућа у свим областима људске делатности, па и у праву. Проучавати право такве земље, значи истраживати непресушан извор сазнања и дилема. Са-

* Аутор је мастер права, студент докторских студија на Правном факултету Универзитета у Београду, уставноправног смера, спољни сарадник Института за упоредно право у Београду, самостални саветник у Министарству правде, *stancimisa@gmail.com*.

мим тим, када се овакав правни систем представља у књизи оволиког обима, онда је крајње логично да се може радити само о увођењу читалаца у све сложености француског права.

Теме су одабране тако да се у зборнику налазе радови из различитих грана права, које су приложили еминентни француски и српски правни стручњаци. Прве странице препуштене су управо ауторима из Француске. Чини се да је правилно одређено да је најбоље да прво сами Французи кажу нешто о сопственом правном систему. Концепција самих радова је таква да се може са задовољством приметити да су се и француски и домаћи аутори трудили да њихови радови имају историјску, дескриптивну и прескриптивну димензију. Такав приступ је и неопходан, пошто наводи на упознавање суштине проблема, промишљање, те онолико колико је научно оправдано у датом тренутку и на само предвиђање.

У првом делу зборника обрађују се питања која се односе на јавно, пре свега на уставно право. Француска уставна пракса и теорија су право извориште вечитих тема уставног права. Постоји мало тема у уставном праву које се могу изучавати, а да се Француска не узме у обзир. Радови аутора из Србије поређани су тако да прате систематику самог француског Устава од 1958. године. Прво иду питања у вези с егзекутивом, затим следе питања у вези с легислативом. Након тога се представља целокупан систем власти у Француској и начин његовог функционисања. На крају се приказују устројство и функционисање Државног савета, као и судске функције државне власти у Француској.

Садржински гледано, француски аутори су направили својеврстан увод у систем јавног, односног уставног права у њиховој земљи. Професор Патрис Желар је на језгровит начин представио развој и стање уставног система Пете Републике. Закључио је да постоји француски модел уставног права који је различит од преовлађујућег модела у Европи. Он је такав да наслањајући се на француску историју и традиције преузима оно најбоље из других уставних система. У раду се дотакао и питања учешћа жена у парламентарним институцијама, територијалних граница локалних самоуправа, као и односа Устава и права Европске уније. Указао је и на неопходност реформе Уставног савета, те се и осврнуо на потребу да тај орган постане прави уставни суд. На његов рад се надовезује професор Дидие Маус својим радом о развоју Уставног савета. Он указује да је Уставни савет својом праксом и еволуцијом ушао у круг европских уставних судова, иако му та улога у почетку није била намењена. Изгледа да су сами Французи постали свесни да је неопходно јачати орган који би се бавио заштитом устава. Јачањем Уставног савета, француски правни систем је доживео значајне промене. Тај правни

систем почива на одређеним начелима и идејама, које су његов извор и уточиште. Управо о овим идејама пише француски професор, српског порекла, Слободан Милачић. Велика француска револуција се препознаје по крилатици, *egalite, fraternite, liberte* (једнакост, братство, слобода). Он указује да француски систем почива на две идеје, које се преплићу. То су идеје једнакости и слободе. Идеја једнакости носи у себи демократски призив, док идеја слободе носи дух либерализма. Оне нису једнозначне, али су међусобно повезане и условљене. Њихова равнотежа се стално мења. Оне се не искључују, али међу њима постоји латентна напетост. Професор Милачић сматра да тренутно у Француској либерална идеја има превагу.

Након радова француских аутора следи део који су приредили домаћи аутори. Поменуто је да су радови тако конципирани да прате систематику Устава, а такав приступ омогућава читаоцу да се на једноставан и прегледан начин упозна са француским уставним системом. Прво, др Оливер Николић показује да Устав од 1958. године успоставља нов модел односа између егзекутиве и легислативе. Аутор наглашава да тим Уставом није само значајно ојачан положај председника, већ и владе. Тежња за јачањем положаја владе у односу на парламент је утицала на то да се интерпелација потпуно укине, а да се посланичко питање маргинализује у парламентарном животу у Француској. На овај чланак се логички надовезује и рад др Владана Петрова у којем аутор анализира развој парламента под Уставом Пете Републике. Он констатује да је Устав ову институцију ставио у други план. Но, аутор указује и на уставне промене које се односе на парламент и које би требало да доведу до нове институционалне равнотеже. Тај еквилибријум се заснива на јакој влади и ауторитативном парламенту. Французи свакако постепеним реформама прилагођавају свој устав и његова решења друштвеној стварности. У раду др Милоша Јовановића се анализира полупредседнички систем (режим) власти у Француској. Значајно је да он наглашава везу уставног режима, онаквог како је отеловљен у уставним нормама и политичког система, односно начина на који се власт врши сходно институционалној пракси. Стварање везе између њих доприноси проучавању функционисања уставних норми у пракси, а како би се пружила оцена француског полупредседничког режима. На крају уставноправног дела зборника налазе се радови др Јелене Ђеранић и мр Марине Матић. У првом раду др Ђеранић описује историјски развитак Државног савета, његову организацију и функције. Државни савет је константа у модерној француској држави, јер је та институција опстала још од Наполеона Бонапарте. У наше доба, за проучавање је најинтересантнија улога Државног савета у законодавном деловању извршне функције државне власти у Француској. Ма-

рина Матић приказује трећу, судску функцију државне власти, њену организацију, те однос судске и извршне власти.

У делу зборника у којем се налазе радови из различитих грана права, приметан је пажљив одабир тема. Изабране су оне које су на неки начин актуелне и за Републику Србију. Када је реч о кривичном праву, др Наташа Мрвић Петровић истиче да је Француска земља која предњачи међу европским земљама у реформама кривичног процесног законодавства. Читањем овог рада научна и стручна јавност може да се упозна са решењима романског модела кривичног поступка. Француска је пример који демантује приговоре о инкомпатибилности грађанске и кривичне процедуре. Развитак концепције радних односа у француском праву описује др Љубинка Ковачевић. Она указује да пред тамошњим законодавцем стоје изазови успостављања равнотеже између заштите права запослених и слободе предузетништва. Да ли и пред нашим законодавцем стоје исти или слични изазови? Чини се да је одговор позитиван.

О креативној улози судске праксе приликом примењивања *Code civile* пише др Тома Рајчевић. То је једна од додирних тачака француског и англосаксонског права. Велимир Живковић, Марко Јовановић и Мирјана Глинтић, такође пишу о креативној улози француске судске праксе у областима које су предмет њихових радова. Такође, др Здравко Петровић наводи да на креативност судске праксе у Француској утиче и неопходност примене прописа ЕУ. То ће бити корисно и нашим судијама када буду морали приоритетно да примењују прописе ЕУ. Он закључује да таква судска пракса није сама себи сврха, већ да она подстиче законодавца и води ка унапређењу законодавства. Имајући у виду ове радове, намеће се као логично и размишљање о положају наше судске праксе. Но, у Француској активну улогу немају само судови, већ и друге правосудне професије. Милош Станковић у свом раду указује и на улогу нотара у материји уговорног наслеђивања. Нотари су у овој материји уводили и нека нова правна решења у одсуству законског регулисања.

Чланци других аутора који су објављени у овом зборнику нису поменути у најбољој жељи да и читалац сам открива још неке делове ове лепе књиге. Сигурно је да ће, имајући у виду обрађиване теме, свако пронаћи нешто што га интересује и што ће га потаћи на размишљање. Но, овај зборник радова није значајан само због тога, већ је његов значај и шири.

У данашње време повезаности држава и њихових правних система, свака књига која има упоредноправни приступ је добродошла. Такве књиге нам омогућавају да превазиђемо своје стереотипе, те да упоредимо решења других са нашим решењима и услове у којима се остварују. Уколико је правни систем са којим се врши поређење

узорит као што је то француски, онда је тиме и значај таквог приступа већи. Ово дело има и симболично значење за нашу земљу. Кроз историју је Србија у тешким моментима често гледала у Француску, тражећи решења на тој страни Европе. Нека од највреднијих дела и аката нашег права су настајала када смо се угледали на Француску и Французе, а на наш понос пред Европом и светом. Настајала су у време буђења српске државе, као најава њеног јачања и свеколиког напретка који је следио. Због тога овај зборник не радује само због стручне и научне вредности. Надајмо се да је он весник стварања чвршћих и трајнијих веза француског и српског права, француске и српске државе. Имајући у виду историјско искуство, он даје наду да смо на добром путу превазилажења изазова који су пред нама. У њиховом савладавању познавање француског права је од изузетног значаја.